

Çocuk Gözünde Turizm: Sivas İli Örneği

Tourism in the Child's Eye: The Case of Sivas Province

Emre TANKUŞ¹, Caner DURMAZ², İlker ÖZTÜRK³

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, e-tankus@hotmail.com

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, canerdurmaz@gmail.com

³ Öğr. Gör. ,Cumhuriyet Üniversitesi, Cumhuriyet Meslek Yüksek Okulu, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, ilker5885@gmail.com

ÖZET

Günümüze kadar turizmin çeşitli tanımlarının yapıldığı görülmektedir. Aynı zamanda, turizm kavramı üzerindeki tartışmaların özellikle akademik çevrelerde yer bulması, değişik bakış açılarının oluşmasından kaynaklı bir yapı kazanarak, tek bir tanımın yapılamamasına neden olmuştur. Ayrıca, farklı disiplinlerde çalışan araştırmacıların kendi disiplinlerine özgü nitelikleri dikkate alarak turizmi tanımlamaları, turizm kavramının zenginlik kazanmasına sebep olmuştur.

Bu sayede toplumun hemen hemen tüm katmanlarına sirayet ettiği düşünülen turizm olgusu, toplumun en küçük yapı taşı olan ailede ve ailenin bir parçasını oluşturan çocuklarda da kendine yer bulmaktadır. Bu bağlamda, çocuğun turizm ile olan ilişkisi, beklentileri ve turizmin zihinlerinde yeri turizm aktörleri için önem arz etmektedir. Çocuklardan gelecek fikirlerin turizm hareketliliğine sağlayacağı katkı turizm unsurları tarafından değer görmekle beraber, yönlendirmeye uygun bir yapı taşıyan çocukların konuya ilişkin gerçekte ne hissettiklerinin bilinmesi, ebeveynler ve uzmanlar tarafından da önem teşkil edecektir. Bu bilgilerin oluşmasında başat rol oynayan çocukların beklentileri ve konuya ilişkin fikirleri, onlara yöneltilen sorular kapsamında ölçülebileceğinden yapılan araştırma çocuk merkezli bir bakış açısı üzerine konumlandırılmıştır. Aynı zamanda turizm literatürüne yeni giren çocuk dostu turizm kavramının, çocuklar tarafından bilinme düzeyleri sorgulanmış ve çocuklara kavram hakkında verilen bilgiler doğrultusunda bu kavrama katkı sağlayacak verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırma bu yönden bakıldığında çocukların turizme bakış açıları, turizm denildiğinde akıllarına ilk olarak nelerin geldiği, ne tür çağrışımlar yaptığı ve çocuk dostu turizm kavramının bilinmesine yönelik değerlendirmeleri içermekte olup, çalışmanın amacı, çocukların gözündeki turizm kavramını, tatil algısını, konaklama tesislerinden beklentilerini ve hayallerindeki tatili öğrenmek, edinilecek bilgiler çerçevesinde turizme katkı sağlayacağı düşünülen fikirlerin oluşmasını sağlamaktır. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmış olup, okulöncesi ve ilköğretim çağındaki çocuklara turizm hakkında sorular sorularak onların algı ve fikirlerine yönelik bir değerlendirme yapılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, bazı turizm işletmelerinin çocuk güvenliği konusuna daha fazla yer vermesi, aile içerisindeki turizm planlamalarına çocuğun daha fazla dahil edilmesi ve çocuklara ilköğretimden itibaren turizm eğitiminin verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçların literatüre katkısı sağlanması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk dostu turizm, Çocuk bakış açısı, Sivas

ABSTRACT

It seems that various definitions of tourism have been made. At the same time, the disputes over the concept of tourism, especially in the academic circles, have led to a lack of a single definition by acquiring a structure that is derived from the development of different perspectives. In addition, the definition of tourism, taking into consideration the qualities specific to their own disciplines of researchers working in different disciplines, has led to the wealth of tourism concept.

In this respect, the tourism phenomenon that is believed to have spread to almost all the layers of the society, is also found its place in a family which is the smallest structure of the society, and also in children's mind who are part of the family. In this context, the child's relationship with tourism, anticipation and the place of tourism in their minds are important for tourism actors. The contribution of children's ideas to tourism mobility will be valued by tourism elements send it will be important for parents and experts to know what children who have a structure that is suitable for directing, actually feel about the subject, This research is based on a child-centered wievpoin because it can be measured within the scope of the questions directed to them and the expectations of children who play a major role in the formation of this information. At the same time, the level of awareness of child-friendly tourism, which is newly introduced in tourism literature, was questioned and tried to reach the data that will contribute to this concept in the direction of information given to children.

From this point of view, the research includes the perspectives of children's tourism, what they first came to mind when it comes to tourism, what kinds of associations they made and how they know the concept of child friendly tourism. The aim of the study is to learn the concept of tourism in the eyes of children, vacation perceptions, , to ensure that ideas that are thought to contribute to tourism in the framework of the information to be obtained. Semi-structured interview technique was used as qualitative research techniques in the research and questions about tourism were asked to preschool and elementary school children and their perception and ideas were evaluated.

As a result of the research, some tourism enterprises provide more space for child safety, more involvement of the children in tourism planning in the family and the need for children to be given tourism education since primary education. It is expected that these results will contribute to the literature.

Keywords: Child friendly tourism, Child's point of view, Sivas

GİRİŞ

Turizmde genel tüketici konumunda yer alan yetişkin bireylerin, turizm hareketliliğindeki yerinin önemi birçok işletme ve akademisyen tarafından bilinmektedir. Yapılan çalışmaların birçoğunun yetişkinlerin istek, ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğu gözlenmekte, toplumun en küçük yapı taşı olan ailede ve ailenin bir parçasını oluşturan çocukların ise bu kapsamda yeterli ilgiyi görmedikleri gözlemlenmektedir. Hatta bunun yanı sıra, dünyanın birçok bölgesi değerlendirildiğinde istismar ve taciz gibi kötü muamelelere maruz kaldıkları, bir takım illegal turizm faaliyetlerinin içine dâhil edildikleri bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında, çocukların turizm kavramı içindeki yerleri, düşünceleri, istek ve hayalleri, turizm aktörleri tarafından daha fazla önemsenmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda yürütülen çalışmanın amacı, çocukların gözündeki turizm kavramını, tatil algısını, konaklama tesislerinden beklentilerini ve hayallerindeki tatili öğrenmek, edinilecek bilgiler çerçevesinde turizme katkı sağlayacağı düşünülen fikirlerin oluşmasını sağlamaktır. Ayrıca, sektörel anlamda çocuk dostu turizm kavramının yaygınlaştırılmasının planlandığı bilinmekte, bunun yanı sıra yapılan mülakatlar aracılığıyla kavramın kısaca çocuklarla paylaşılması, çalışmanın özgünlüğü açısından önem arz etmektedir.

Araştırma, 2018 yılında Sivas ilinde kolay ulaşılabilir durum örnekleme ile okulöncesi ve ilköğretim düzeyindeki (6-12 yaş) 70 çocuk ile yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Çalışmada çocuk, çocuk istismarı, çocuğa şiddet, turizm ve çocuk dostu kavramlarına yer verilmiştir.

Çocuk, Çocuk İstismarı ve Çocuğa Şiddet Kavramları

Çocuk kavramına yönelik tanımlar incelendiğinde, farklı bakış açılarıyla ele alındığı ve kişiden kişiye farklılık gösterdiği görülmektedir. Çocuk ve çocukluk kavramları tarihin farklı dönemlerinde değişik biçimlerde algılanmakla birlikte, her zaman var olan ve köklü değişimler gösteren kavramlar olduğu görülmektedir (Sağlam ve Aral, 2017: 53). Çocuk tanımı için günümüzde tüm toplumları kapsayabilecek genel geçer bir ifade kendisini Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde bulmakta, bu sözleşmenin 1.maddesi çocuğu, 18 yaşından küçük insan olarak tanımlamaktadır (Salim, 2011: 3). Türk Dil Kurumu ise çocuk tanımını; bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018).

Çocukluk çoğumuza göre yaşam zincirinin değişmez ve yadsınamaz halkalarından biridir fakat yaşam zincirinin bu değerli halkasına, değişik toplumlara ve değişik tarih evrelerine, hatta aynı toplum içerisindeki değişik kesimlere bakıldığında farklı anlam ve tanımlamaların verildiği görülmektedir. Çocukluk tarihinin araştırmacılarından öncü sayılan Aries 1600'lere kadar ayrı bir çocukluk kavramının olmadığını, Ortaçağ'da her ne kadar çocukların temel ihtiyaçları giderilse de özel bir ilgi ile korunmadığını, çünkü çocukların yetişkinlerden ayrılan özelliklerinin bilinmediğini vurgulamaktadır (Alabaş ve Tuğral, 2006: 24). Çocukluk kavramının veya çocuğun ne olduğu ve nasıl anlamlandırıldığı konusundaki görüşler doğru ya da yanlış, her toplumda çocuğa tanınan ya da tanınmayan haklardan beklenen davranışlara, yükümlülüklerle, uygulanan yaptırım ve cezalara ve de eğitim modellerine kadar çok çeşitli konularda belirleyicilik niteliği taşımaktadır (Tan, 1989: 72). Modern aile yapısının gelişimiyle birlikte çocuğa ait olumsuz bakış açısı da değişmeye başlamış ve çocuk toplumun geleceğini belirleyen önemli bir değer olarak görülmüştür (Ercan, 2014: 379). Çocukların bir değer olarak görüldüğü modern çağda (günümüz) ise, bu değer korunması, eğitilmesi ve geliştirilmesi için yüksek düzeyde emek ve çaba harcanmaktadır. Bunun yanı sıra, toplumun çocuklara bakış açısında pozitif yönde değer yargılarına rastlanmakta, toplumsal ve hukuksal normlarda çocuk hakları dikkatle özüm senerek korunmaya çalışılmaktadır.

Çocukların yaşam içerisinde kalması ve yaşam koşullarının iyileştirilip düzenlenmesi noktasında ne kadar somut ilerlemeler olsa da, kötü koşulların sonlandırılmadığı ve devam ettiği görülmektedir. Bunun yanı sıra, çok sayıda çocuk ticari cinsel sömürü sektöründe çalıştırılmak için kandırılma veya zorlama ile bir başka ülkeye götürülerek, dilini bile konuşmadığı bir ülkede çaresiz bir şekilde sömürülmeye maruz kalmaktadır (ECPAT, 2006). Birleşmiş Milletler Çocuğa Karşı Şiddet Araştırmasında ortaya çıkmış şiddet biçimlerini içeren Tablo.1'den yola çıkarak, günümüzde çocukların bir değer olarak görülmesi ve haklarının toplum tarafından dikkatle korunmaya çalışılmasının sebepleri arasında, çocuk istismarlarının, çocuk sömürülerinin ve çocuğa karşı uygulanan şiddetin artması bir etken olarak gösterilmektedir.

Şiddet Biçimleri	Şiddetin Kendini Gösteriş Şekli	
Fiziksel ve Psikolojik Şiddet	<ul style="list-style-type: none"> • Alıkoyma • Zorbalık • Ölüm cezası • Aile içi şiddet • Yargısız infaz • Çete şiddeti • Zararlı geleneksel uygulamalar (erken evlilikler gibi) • Namus cinayetleri • Bebek/çocuk öldürme 	<ul style="list-style-type: none"> • Fiziksel cezanın ev, okul, yargı sistemi, kurumlar, sokak ve toplum içinde kullanımı • Kaçırma • Fiziksel istismar • Psikolojik istismar • Psikolojik cezalandırma • İşkence ve zalimce, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele
İhmal	<ul style="list-style-type: none"> • Terk etme • Tehlikeli, zararlı ve sakıncalı işlerde çalıştırma, çalışmasını göz ardı etme, göz yumma 	<ul style="list-style-type: none"> • Temel ihtiyaçlarını ve ruhsal, toplumsal, eğitsel gereksinimlerini göz ardı etme • Yasama, Yürütme, Yargı erklerinin ihmali
Sömürü	<ul style="list-style-type: none"> • Pornografi • Seks turizmi • Cinsel sömürü 	<ul style="list-style-type: none"> • Kölelik • İnsan ticareti • İşyerinde şiddet

Tablo 1. United Nations Violence Against Children (UNVAC) Araştırmasında ortaya çıkmış şiddet biçimleri (<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/izleme-gostergeleri-kilavuzu.pdf>)

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün raporuna göre her sene bir milyonun üzerinde çocuk kaçırılmakta, alıkonulmakta veya satılmakta; çoğunluğu kızlardan oluşan iki milyon çocuk ise ticari cinsel sömürü endüstrisine dahil edilerek sömürülmektedir (Yücel ve Ögel, 2008: 7). Bu durum detaylı olarak incelendiğinde, dünyada ve ülkemizde çocuk ihmalleri ve istismarları çocuğu yalnızca bulunduğu dönem içerisinde değil, ileri yaşlarda da fiziksel ve psikolojik açıdan olumsuz etkilemektedir. Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarının tanımını şu şekilde yapmaktadır: "Çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz etkileyen, bir yetişkin, toplum ya da devlet tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan tüm davranışlar çocuğa kötü muameledir" (İnsan Hakları Derneği, 2008: 6). Dünya çapında çocuk istismarları ve çocuk sömürülerinin engellenebilmesi, gerekli cezai işlemlerin düzenlenmesi kapsamında Unicef, Avrupa konseyi ve diğer hizmet kuruluşları benzer kurallar dizini oluşturmakta ve kapsamlı çalışmalar yürütmektedir. Çocukların Cinsel Suiistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi incelendiğinde, çocukların korunması ve çocuklarla yakın temas içerisinde bulunan erginlerin eğitilmesine yönelik kararların alınması ayrıca farkındalık oluşturulması açısından yasal ve diğer tedbirlerin hazırlanması bu sözleşmenin çerçevesini oluşturmaktadır. Örnek teşkil edebilecek olan "Çocukların Cinsel Suiistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi" şu amaçları taşımaktadır:

- Çocukların cinsel suiistimalini ve çocuğa yönelik cinsel istismarı önlemek ve bunlarla mücadele etmek;
- Cinsel suiistimal ve cinsel istismar mağduru çocukların haklarını korumak;
- Çocukların cinsel suiistimaline ve cinsel istismarına karşı ulusal ve uluslararası işbirliğini yaygınlaştırmak (Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi, 2011: madde 1).

Yasal düzenlemeler ve sözleşmelerin ışığında uluslararası veya bölgesel olarak engelleyici kararların alınması, çocuk istismarlarının ve sömürülerinin ortadan kaldırılmasında tek başına başarı sağlayamamaktadır. Toplumun en küçük yapı taşını oluşturan ailelerin çocuklarını cinsel istismardan koruyabilmeleri için bu konuda bilgi sahibi olmaları ve bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Ebeveynler çocuk istismarı ve

çocuk sömürüleri konusunda bilgi sahibi oldukça, çocuklarını şiddet ve istismardan koruyarak, istismarı önleme eylemlerinde başarı sağlayacak ve bununla doğru orantılı olarak çocuk istismarı vakalarının görülme sıklığı azalmaya başlayacaktır (Üstündağ vd., 2015: 214).

Turizm, Çocuk ve Çocuk Dostu Turizm

Literatür incelendiğinde turizm tanımı temelde benzerlikler taşısa da farklı formlarda karşımıza çıkmaktadır. Başol'a (2012: 351) göre turizm; insanların politik ve ticari kazanım gütmekten dinlenme, eğlence, öğrenim, sağlık, zevk, merak, spor, din, kültürel vb. sebeplerle bireysel veya toplu olarak belli bir süre içerisinde turizm unsurlarından yararlanarak yapmış oldukları faaliyetleri kapsamaktadır. Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanlar Birliği tarafından yapılan tanımda ise " İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki, genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü" olarak tanımlanmaktadır (Kozak vd., 2009: 3). Bu açıdan bakıldığında turizm genel itibarı ile insanları motive eden, birbirinden farklı olguları içerisinde barındıran ve insanları pozitif yönde etkileyen bir kavram olarak yansıtılmaktadır. Fakat günümüz turizm endüstrisi içerisinde illegal olarak gerçekleştirilen seks turizminde çocukların kullanılıyor olması, çocukların sömürülmesine ve istismar edilmesine yol açmaktadır. Çocuklara yönelik cinsel amaçlı turizm, erginlerin, çocuklar ile cinsel temas kurmak amacıyla farklı ülkelere ya da yaşadıkları ülkelerdeki farklı bölgelere seyahat ettikleri durumlarda ortaya çıkmaktadır (ECPAT, 2015: 13). Çocuklara yönelik cinsel amaçlı turizm, çeşitli turizm merkezlerinde, hatta gerçek anlamda turizm altyapısı olmayan yerlerde bile görülebilmektedir (ECPAT, 2008: 1). Ayrıca çocukların seks turizmi haricinde güvenlik önemlerinin yetersizliğinden kaynaklanan kazalara maruz kalması, turizm sektörünün çocuk güvenliği konusuna eğilmesine sebep olmaktadır. Bu ve buna benzer olumsuzluklar sektörel ve akademik anlamda ele alınarak, konunun araştırılmasına sebep olmuştur. ECPAT (2015) Turizm ve Seyahatte Çocukların Ticari Cinsel Sömürüsü Türkiye Raporunda çocukların cinsel sömürüsü konusunun araştırılması ve turizm sektörü çalışanlarından, karar alma mekanizmalarına kadar birçok paydaşın, bu mücadelede bilgi ve deneyimlerinin aktarılmasıyla kapsamlı bir durum analizinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Yaşanan bu olumsuz süreçler göz önünde bulundurulduğunda, çocuklara turizm sektörü içinde de özel bir korumacı yaklaşım görülmektedir. Bu kapsamda yer alan çocuk dostu turizm kavramı; çocukların tüm şiddet unsurlarından uzak tutularak, sağlıklı kalabildikleri ayrıca oynayıp öğrenebildikleri ve güven içinde olabildikleri turistik ortamlar olarak tanımlanmakta olup, kavram çerçevesinde oluşturulan hedef ise turizm ve seyahatte çocuk dostu güvenli bir turizm anlayışının güçlendirilmesi ve çocuk hakları bilincinin geliştirilmesidir (Çocukdostuturizm.org, 2018 <http://www.cocukdostuturizm.org/cocuk-dostu-turizm-projesi-nedir>, 10 Nisan 2018'de erişildi).

Yöntem

Araştırma 2018 yılında, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme ve yarı – yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak, okulöncesi ve ilköğretim düzeyindeki (6-12 yaş) 70 çocuk ile Sivas ilinde yapılmıştır. Mülakat tekniği sözlü iletişim ile insanları ve onlarla ilişkili durumları anlamaya çalışan veri toplama tekniğidir (Gürbüz ve Şahin, 2014: 396). Mülakat türlerinden olan yarı-yapılandırılmış mülakat, genel hatlarıyla bir yol haritasına sahiptir fakat cevaplayıcının ilgi ve bilgisine göre farklı sorular sorarak değişik boyutları ortaya çıkarmaya çalışır (Altunışık, 2004: 94). Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, araştırmacının küçük gruplar ile çalışma yapmasına olanak sağlayan, bunun yanı sıra araştırmacıya hız ve kolaylık sunan bir örnekleme yöntemidir (Patton, 2002: 241-242).

Araştırmada çocukların turizm algısını anlamak için beş temel soru sorulmuş olup, bu kapsamda yer alan herhangi bir çalışma olmadığından dolayı sorular araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Ayrıca araştırmanın yapılacağı çocukların yaş grubu aralığı göz önünde bulundurularak, soruların uygunluğu için öğretmen desteği alınmıştır. Yeni bir kavram olan çocuk dostu kavramı da sorulara ek olarak çocuklarla paylaşılmış ve bu konu hakkındaki fikirleri değerlendirmeye alınmıştır.

Bulgular ve Değerlendirme

Araştırmada aşağıda sorulan sorular doğrultusunda ortaya konulan bulgulara ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

Soru-1: Turizm denildiğinde aklınıza neler geliyor, bizimle paylaşır mısınız?

Soruya ilişkin çocuklardan gelen cevaplarda öne çıkan başlıkların; gezmek, seyahat, yeni yerler, deniz, tarihi

mekânlar, turist ve otel olduğu görülmektedir. Çocukların bu soruya ilişkin cevapları değerlendirildiğinde, özellikle gezme ve seyahat etme yanıtını sıkça verdikleri göze çarpmaktadır. Genel turizm tanımının oluşturan seyahat etme ve bulunulan yerden ayrılma unsuru çocukların gözündeki turizm kavramıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca turizm çeşitleri içerisinde Türkiye’de popüler olan deniz ve kültür turizminin sorulan soruya ilişkin cevaplar arasında sıkça yer alması, ülkenin oluşturduğu genel turizm algısının bir yansımasının çocuklardaki karşılığı olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra turizmin vazgeçilmez unsuru oteller ve turistler de çocukların turizm algısında yer tutmaktadır.

Soru-2: Sivas haricinde başka bir yere seyahat ettiniz mi? Eğer seyahat ettiyseniz gittiğiniz yer ile ilgili duygu ve düşüncelerinizi bizimle paylaşır mısınız?

Soruya ilişkin çocuklardan gelen cevaplar doğrultusunda, seyahatlerini genellikle Sivas çevresi illere yaptıklarını, bu illerin ise genellikle Tokat, Amasya, Çorum, Nevşehir, Kayseri ve Yozgat olduğu görülmektedir. Bu illerin haricinde öne çıkan yerlerin Antalya ve Mersin olduğu, nadiren de olsa İstanbul ve İzmir illerine seyahat edildiği görülmektedir. Genellikle aileleriyle seyahat eden çocukların cevap olarak yakın illeri vermesinin nedeni ailelerinin bu bölgelerdeki akrabalarını ziyaret etmelerinden kaynaklı olduğu görülmektedir. Ayrıca yakın illerdeki destinasyonlar göz önünde bulundurulduğunda, ailelerin ulaşım kolaylığı için bu bölgeleri tercih ettikleri görülmektedir. Yerli ve yabancı turistler genel olarak Akdeniz bölgesinde bulunan Antalya ve Mersin illerini tercih etmektedir. Bu tercihlerin önemli etkeni olarak yer alan deniz, çocuklarında bu bölgelerde havuzlarla beraber unutulmazları arasında yer almaktadır. Bunun yanında İstanbul ve İzmir’de öne çıkan belirli mimari eserlerin, çocukların gözünde dikkat çekici birer unsur olarak yer aldığı görülmektedir. Çocuklar yapılan bu seyahatlerde genel itibarıyla mutlu olmuş ve geçirdikleri zamanlardan bahsederken memnuniyetlerini dile getirmişlerdir.

Soru-3: Daha önce bir konaklama tesisinde kaldınız mı? Kaldıysanız bize kaldığınız yerden bahseder misiniz?

Soruya ilişkin cevaplar incelendiğinde, çocukların bir kısmının çeşitli konaklama tesislerinde kaldıkları görülmüştür. Çocukların kaldıkları konaklama tesislerinin fiziki yapılarına dikkat ettikleri sonucuna varılmıştır. Özellikle havuz, odalar ve oyun alanlarının çocuklar tarafından gözlemlendiği, buralarda geçirilen zamanları anımsadıkları görülmektedir. Ayrıca konaklama tesisinde kalan çocukların yemeklerin lezzetleri hakkında bilgi sahibi olduğu ve yemeklerin sunuş şekillerine kadar gözlem yaptıkları verilen cevaplar arasında göze çarpmaktadır. Konaklama tesislerindeki anılarını hatırlayan çocuklar, mutlu zamanlar geçirdiklerini ve bu zamanları tekrarlamak istediklerini vurgulamaktadırlar.

Soru-4: Tatillerde zamanınızı nasıl geçirirsiniz?

Soruya ilişkin cevapların genelde benzerlik taşıdığı görülmektedir. Çocuklar tatil denildiğinde genel olarak boş zamanlarında yaptıkları kitap okuma, spor, bilgisayar oyunları ve buna benzer faaliyetleri yaptıklarını belirtmişlerdir. Çok azı tarafından seyahat ve turizm kavramları bu soru altında cevap bulmuştur.

Soru-5: Hayalinizdeki tatili bizimle paylaşır mısınız?

Soruya verilen cevaplarda yurt içi tatil bölgelerinin yanı sıra yurt dışından destinasyonların da yer aldığı görülmektedir. Çocukların hayallerini oluşturan yurtiçi turizm noktaları arasında Nevşehir, Pamukkale, Çanakkale, Antalya, İstanbul ve İzmir şehirlerinin yer aldığı bu şehirlerde yer alan turistik ve tarihi yerlerin de çocukların görmek istediği yerler arasında olduğu verilen cevaplardan çıkarılmıştır. Özellikle Çanakkale’de bulunan şehitlik ve Antalya sahilleri çocukların hayal ettikleri tatil yerleri olarak ilk sıraları almaktadır. Dünyadaki öne çıkan turizm destinasyonlarının çocukların zihnindeki karşılıkları ise Paris, Eyfel Kulesi, Amerika ve gökdelenleri olmuştur. Ayrıca çocuklardan bazıları herhangi bir tatil hayallerinin olmadığı görüşünü paylaşırken, grup içerisinde yer alan bir çocuğun diğerlerinden farklı olarak uzayda bir tatil hayal etmesi spesifik bir cevap olarak dikkat çekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Günümüz turizm çeşitlerine bağlı turizm hareketliliği değerlendirildiğinde, yetişkinlerin etkin rol oynadığı seyahat planlamalarında çocukların görüş ve önerilerinin dikkate alınmadığı görülmektedir. Bunu yanı sıra aileler de seyahat kararları alırken çocukların görüşlerini genelde bu plana dahil etmemektedirler. Bu durum çocuklar açısından düşünüldüğünde, özgürlükten çok aileye bağılıklarını ifade etmektedir (Poria & Timothy, 2014: 94-95). Bu kapsamda, araştırma bulguları değerlendirildiğinde benzer sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Çocuklara erken yaşlarda turizm ve rekreasyon kavramının tam olarak aktarılma-

ması, çocukların seyahat planlamaları üzerinde etkin rol oynayamamalarına sebep olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında turizm kavramının eğitimde ki eksikliğini ön plana çıktığı görülmektedir. İlköğretim çağından itibaren çocukların turizm ile tanışması için gerekli projelerin oluşturulması, çocukların turizm içerisinde etkinliğinin artmasına, bilinçli turistlere dönüşmelerine katkı sağlayacak ve çocuğun turizmle kuracağı dostluğun oluşumunu sağlayacaktır. Ayrıca araştırma neticesinde aileleriyle birlikte turizm hareketliliği içerisinde daha sık yer aldığı gözlemlenen çocukların, bilgi alışverişine daha yatkın bir durum sergilediği görülmektedir. Bu tespitlerden hareketle çocuğun turizm ile kuracağı dostluğun sağlanması ile ailelerin turizm çerçevesinde çocuğu ile ne kadar dost olduğu sorusunun çözümlenmesi, çocuk dostu kavramına ve turizm hareketliliğine katkı sağlayacağı düşünülen hususlar olarak öne çıkmaktadır.

Çocuklar, eğlenceli olan tatilleri hatırlar ve bu tatiller esnasında hem aktif olmayı hem de oyun yoluyla öğrenmeyi isterler. Ayrıca tatiller, çocukların sahile gitmesine, hayvanları görmesine, yeni arkadaşlarla tanışmasına, özgür deneyimler yaşamasına ve aileleriyle birlikte vakit geçirmesine olanak tanımaktadır (Rhoden, Hunter-Jones, & Millera, 2016: 428). Yapılan görüşmelerde çocukların herhangi bir konaklama tesisinde geçirdikleri zamanı, genellikle gülümseyerek hatırladıkları, yaptıkları bu aktiviteyi unutmadıklarını ve tekrarlamak istediklerini ortaya çıkarmıştır. Konaklama tesislerinde kalan çocukların akılda kalıcı ve farklı bir deneyim olarak gördükleri bu anları tekrarlamaya meyilli halleri, turizm pazarı içerisinde göz ardı edilmemesi gereken bir konu olarak ele alınmalıdır. Bununla birlikte konaklama işletmelerinin çocuk dostu kavramını benimsemeleri, işletme açısından kârlılık artırıcı bir durumu beraberinde getirirken aynı zamanda çocuğun turizm hareketliliği içindeki yerini de olumlu yönde artıracaktır.

Çocuklara yöneltilen sorulara ek olarak çocuk istismarı ve çocuk dostu konularının aktarıldığı görüşmelerde, çocuklara bu kavramlar hakkında kısa bilgiler sunulmuştur. Bu görüşmelerde güvenlik konularıyla ilgili verilen bazı bilgilerin dikkat çekici olduğu görülmüştür. Özellikle kart sistemli otel kapılarının oluşturduğu hatalar, asansörlerin sadece hizmet alınan otel odasının bulunduğu katta durması ve bundan dolayı yangın merdivenlerinin kullanılması, havuzda yaşanan çocuk boğulma vakası, spor salonlarında bir görevli olmadan spor yapmanın endişesinin yaşandığı durumları beyan eden bazı çocuklardan alınan bilgilerin sonucunda, çocukların bu yaşananları hafızalarından silmedikleri ve yapılan tatiller esnasında küçük birer gözlemci olarak buldukları, verilen cevaplar doğrultusunda düşünülmektedir. Bu kapsamda yeni bir kavram olarak literatüre giren çocuk dostu turizmi, çocuğun turizm hareketliliğindeki yerinin önemine ve hassasiyetine dikkat çekmektedir. Çocuğun başat rol oynadığı kavram kapsamında turizmle olan ilişkisinin sağlıklı yönde şekilleneceği düşünülmektedir. Planlanan çalışmalar sonucunda turizm aktörlerinin bu kavram çerçevesinde alacakları çocuk merkezli kararlar, yaşanan olumsuzları en aza indirerek, sürdürülebilir bir kavramın yaratılmasını sağlayabilir.

Çocukların turizm araştırmalarında yer alması turizm için henüz yeni bir gelişmeyken, diğer alanlarda ve disiplinlerde artık oldukça rutindir. Bu açıdan bakıldığında belirtilen yaklaşım, sadece turizm araştırmacılarına çocukları araştırmaya niçin ve nasıl dahil edecekleri hakkında mevcut bilgi birikimine sahip olma fırsatı sunmakla kalmaz, aynı zamanda potansiyel olarak turizm araştırmacılarını bu alanda etik açıdan sağlam noktalara getirir (Canosa & Graham, 2016: 3). Turizmde çocukların gözünden neredeyse hiçbir deneysel çalışmanın yapılmadığı bilinmekte ve bu kapsamdaki çalışmalara öncelik verilmesinin gerektiği düşünülmektedir. Yapılacak çalışmalar çocuklar açısından düşünüldüğünde, çocuklarda dikkate alınma ve değerli görülme hissi yaratacağı gibi bu durum turizm aktörlerinin çocukları anlamasını kolaylaştırarak onlarla ilgili alınacak kararlara ışık tutacaktır. Bu aşamada, yapılacak araştırmalarda gözlemler ve çeşitli türlerdeki görüşmeler anahtar yöntemler olacaktır. Aynı zamanda yapılacak nicel çalışmalardan da elde edilecek bilgiler, çocuklar hakkında bir veri/bilgi havuzunun oluşumunu sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Alabaş, R. ve Tuğral, S.G. (2006). "Çocuk Hakları". H. Köksal (ed.). Yenilikçi tarih öğretimi etkinlik örnekleri. (s. 21-28). Ankara: Harf Eğitim Yayıncılığı.

Altunışık R., Çoşkun R., Bayraktaroğlu S., Yıldırım E. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-SPSS Uygulamalı, Geliştirilmiş 3. Baskı, Sakarya Kitapevi, Sakarya.

Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (011), T. C. Resmi Gazete, 28050, 10 Ağustos 2011.

- Başol, K. (2012). Türkiye ekonomisi. Türkmen Yayınevi, İstanbul
- Canosa, A. and Graham, A. (2016). Ethical Tourism Research Involving Children. *Annals of Tourism Research*, 61(15), 1-6.
- Çocukdostuturizm.org (2018, Nisan 10). <http://www.cocukdostuturizm.org/cocuk-dostu-turizm-projesi-nedir> adresinden alınmıştır.
- ECPAT International. (2006). Question&Answer About The Commercial Sexual Exploitation of Children: An Information Booklet by ECPAT. ECPAT International, Bangkok. ECPAT International.
- ECPAT International. (2008). Çocuklara Yönelik Cinsel Amaçlı Turizm ile Mücadele: Sorular ve Yanıtlar. Bangkok: Uluslararası Çocuk Merkezi.
- ECPAT International. (2015). Turizm ve Seyahatte Çocukların Cinsel Sömürüsü Küresel Araştırması Ülkeye Özel Rapor Türkiye. Türkiye: Uluslararası Çocuk Merkezi.
- Ercan, R. (2014). Anne Babaların Günümüzde Sahip Olduğu Çocuk İmgeleri. *International Journal of Social Science*, 30(1), 377-396.
- Gürbüz, S., ve Şahin, F. (2014). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İnsan Hakları Derneği (2008). Çocuk İhmal ve İstismarını Önleme Öğretmenler ve Aileler İçin Eğitim Kılavuzu. Berkay Ofset-Ankara, 1-70.
- Kozak, N., Kozak, M., & Kozak, M. (2009). Genel Turizm İlkeler, Kavramlar. Ankara: Detay.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. 3rd Edition, Sage Publications, Thousand Oaks. London. ss. 241-242.
- Poria, Y. and Timothy, D. (2014). Where are the children in tourism research?. *Annals of Tourism Research*, 47(1), 77-95.
- Rhoden, S., Hunter-Jones, P. and Miller, A. (2016). Tourism experiences through the eyes of a child. *Annals of Leisure Research*, 19(4), 424-443.
- Sağlam, M., ve Aral, N. (2017). Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları, *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 1(2), 43-56.
- Salim, M. (2011). Geçmişten günümüze Türkiye’de çocuk koruma politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Tan, M. (1989). Çağlar boyunca çocukluk, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 22(1), 71-88.
- Türk Dil Kurumu, Erişim Tarihi: 6 Nisan 2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ac79b3185d97.52089284
- UNİCEF (2006). *Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme ve Göstergeleri Kılavuzu*, Erişim Tarihi: 6 Nisan 2018, <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/izleme-gostergeleri-kilavuzu.pdf>
- Üstündağ, A., Şenol, F., ve Mağden, D. (2015, Mayıs). “Ebeveynler Çocuk İstismarına Yönelik Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi ve Bilinçlendirilmesi”. Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yücel, P. H., ve Ögel, K. (2008). Çocuklara Yönelik Cinsel Sömürü ve Biçimleri. *Turkiye Klinikleri Journal of Pediatric Sciences*, 4(6), 6-11.